

vakmerőségnek tartotta volna erőltetni. Börtönben ülve egy alkalommal ezt írta: „Soha nem kértem az Istent, hogy szabadítson ki innen, vagy mentsen meg a halálból, hanem mindent az Ő tetszésére bíztam. Hiszen Ő tudja, mi válik a javamra.”

Az *Erősítő párbeszéd balsors idején* című börtönbeli könyvét párbeszéd formában írta meg. A távoli Magyarországon beszélget egy unokaöcs a nagybátyjával a közeledő török veszedelemről. A leleplezés mesteri, noha a figyelmes olvasó rájön arra, hogy ki a török nagyság, aki minden eszközzel hitehagyásra akarja rávenni a keresztyéneket. Antal, a nagybácsi egyértelműleg Morus Tamás felfogását képviseli, míg az ifjú a kérkedő szerepe. Éles elmével és nagy bölcsességgel megírt könyv, amelynek háttérét „az

erősen széthullott keresztyénség helyzete” szolgáltatja. Mint meggyőződéses keresztyén, soha nem esett kétségbe. Reményét soha nem veszítette el. Meggyőződése, hogy az igaz keresztyén ember a szenvedés legnagyobb viharában sem veszítheti el Isten iránti reménységét. A vigasztalás alapja az a vágy, hogy Isten vigasztaljon meg.

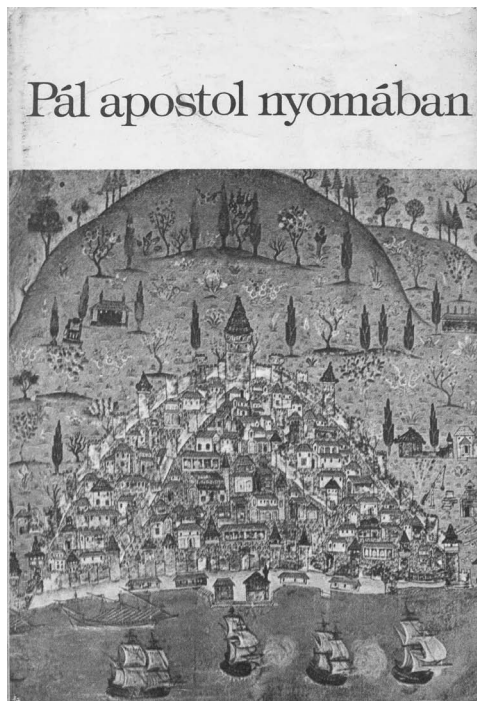
Morus Tamás 1535-ben vértanúhalált szenvedett, a római katolikus egyház 1935-ben szentté avatta. Angol katolikus védelmezője, G. K. Chesterton szavaival Morus Tamás „egyszer talán a legnagyobb angolnak, de legalábbis az angol történelem legnagyobb alakjának fogják tekinteni”.

Bányai László

H. V. Morton: *Pál apostol nyomában*

Fordította: Dr. Manno Sándorné sz. Kilián Magdolna.

Kiadja: A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya. Budapest 1983, 556 old.

A szerző 1936-ban nagy vállalkozáson vett részt: nyomon követte Pál apostol térítői útját. A tíz fejezetet magában foglaló könyv érdekes úti élménybeszámolót ad az olvasónak. Nevezetesebb, meglátogatott helyek: Jeruzsálem, Damaszkusz, Tarsusz, Antiókha, Ciprus, Ikonium, Líztra, Derbé, Berea, Athén, Korintus, Kankrea, Efézus, Cézarea, Málta és Róma.

Morton könyvéből megtudhatjuk, hogy Pál apostolban ábrázolódik ki először a keresztyén misszionárius teljes életképe. Az a szeretet, amellyel valamennyi gyülekezet gondját magára vette, valami egészen újszerű volt a világban. Azelőtt soha senki nem érzett ilyen nagy felelősséget embertársa erkölcsi és lelki javáért, és soha senki nem vívott meg ilyen kemény harcot, mint ő, hogy megővje az emberiséget az elkárhozástól. Országról országra nyomult előre, hegyen és tengeren át; bebörtönzést, szegénységet,

üldöztetést és hajótörést szenvedve; vasakaratú és oroszlánbátorságú ember volt.

Pál apostol öt uralkodó uralma alatt élt. Augustus uralkodása idején született, Tiberius és Caligula uralkodása alatt nőtt fel, Claudius idején volt élete virágkora, Néro alatt érte meg öregkorát. Az ókor híres emberei közül, az apostol kortársai voltak: Seneca és az idősebb Plinius, az öregebb generáció – beleértve Liviust, Ovidiust és Strabot – meghalt Pál fiatal korában; honfitársa, az alexandriai Philon húsz évvel volt idősebb. Pál halála évében Josephus, a zsidó történétíró harmincéves volt; Martialis – a nyomorgó fiatal író – Romában élt, Tacitus tizenkét éves és Epiktetos hétéves gyermek volt.

Aki teljes mértékben felfogta Pál apostol nagyságát, az Barnabás volt; az ők találkozásuk a történelem egyik legjelentősebb barátságához vezetett. Kezsedett Pál megtérésének valódiságáról és személyes érintkezésbe hozta azokkal az apostolokkal, akik ismerték az Úr Jézust.

Amikor Pál apostol Antiókhiaiba érkezett, akkor az a világ harmadik legnagyobb városa volt; vagyonos s hangoskodó, s az élet anyagi létesítményeit imádó. A színes szökőkutak, aranyozott szobrok, márványoszlopsorok; az utcák mindkét oldalán középületek, üzletek, templomok és diadalívek álltak. Ebben a városban a zsidók komor közösséget alkottak. A diaszpóra egyik legvirágzóbb kolóniája volt, sok zsinagógával. Róma és Alexandria után ez a város dicsekedhetett legjobban tudományos haladásával, anyagi létesítményeivel, s a hagyományoktól való elszakadással; nagyra értékelte a vagyont, és tudományos tehetségét az új harci gépek feltalálására használta.

Egy hagyomány szerint, amely hagyomány *Pál és Thecla cselekedetei* című 2. századbéli apokrif íráson alapszik, Pál apostol: „Alacsony növésű ember, fején gyér hajjal, görbe lábú, egészséges testű, összeérő szemöldökű, kissé hajlott orral,

s kegyelemmel teljes: néha olyan volt, mint más ember, néha pedig olyan volt az arca, mint egy angyalé.”

Hogyan utazott Pál? Amikor Az apostolok cselekedeteit olvassuk, lehetetlen, hogy ne tegyen reánk nagy hatást az a könnyedség, amivel Pál elhatározza és keresztül is viszi utazásait, amelyek több éven át tartanak vizen és szárazföldön egyaránt. Ezek az utazások lehetővé tették az ősi egyházak közötti rendszeres érintkezést. A hagyományos Pált bottal a kezében ábrázolják, és ez valószínűleg helyes is. A pénzhiány gyakran kényszerítette arra, hogy hosszú utakat gyalogosan megtegyen naponta.

Jeruzsálem az a város, ahol István, az első vértanú meghalt. Damaszkusz, itt keresztelkedett meg Pál apostol. Cézarea, Péter apostol megkereszteli a pogány századost, Kornéliust és házanépét. Szíriai Antiókhia, az első missziói egyház megalakulása, itt nevezték először Jézus tanítványait keresztyéneknek. Pisidiai Antiókhia, Pál s Barnabás kijelenti: „ímé a pogányokhoz fordulunk”; ezen kijelentésükkel szélesre tárják az evangélium és a keresztyénség kapuját a világ felé. Derbé azon városok egyike, ahol az evangéliumot hálás szívvel fogadták, és ahol Pál apostolt egyszer sem üldözték. Ez volt az utolsó város térítői útja során. Galácia nagy terület volt Kis-Ázsia szívében, és a Pál kora előtti időben vált a Római Birodalom tartományává. Nevét a galloktól kapta, akik a Krisztus előtti harmadik században szállták meg Frigiát. Filippi volt azoknak a gyülekezeteknek a központja, ahol Pál sokat járt. Thessalonikában, mint sátorkészítő telepedett le. Itt hallunk először arról, hogy pénzt keresett a megélhetésére. Pál Korinthusba mint középkorú ember került, akit megkeményítettek az utazás és a nyomorúság évei. Saját bevallása szerint: „gyengén, félelemben és sok rettegés között” érkezett oda. Korinthusi tartózkodása végére az egyház híveinek száma megszaporodott.

Az apostolok cselekedeteiben megírt történetek egyik legkedvesebb jelenete az, amikor a római keresztyének fogadják Pált a városba vezető úton. Végre az apostol megláthatta Rómát, bár fogolyként, de győzedelmes fogolyként; akit körülvett a szeretetnek és ragaszkodásnak azon gyülekezete, amely gyülekezet Krisztus vezetésével, az apostol munkássága nyomán indult el, hogy betöltse az Ő nevével a századokat.

Találkozott Seneca Pál apostollal? – tevődik fel a kérdés. A szerző így válaszol: „Elképzelhető, hogy Seneca már hallott Pál apostolról. Mint miniszterelnök, lehet, hogy véleményt kellett volna adnia Pál apostol ügyében – mint ahogy adott is –, és meghatározta a császári kormány magatartását a vallásnak ezzel az új formájával

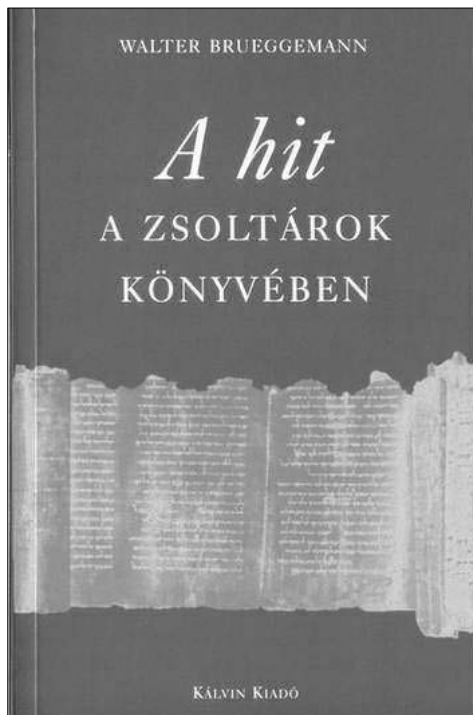
kapcsolatban... Nagy a kísértésem, hogy elképzeljek egy olyan alkalmat, amikor Seneca zárt gyaloghintójából kiszállva, betért Pál apostol bérelt szállására.”

Morton könyve mindig és mindenkinek, aki elolvassa ezt a könyvet, élményt jelent és fog jelenteni egész életében. Olyan fontos betekintést nyer Pál apostol életébe az olvasó, mint az ezen érdekes megállapítást: leveleit Pál apostol általában diktálta, de az üdvözlést a végén saját kezével és nagyobb betűvel írta. Mivel a bibliai könyvek mind csak későbbi másolatokban maradtak reánk, Pál keze írását nem ismerjük. Az apostol felismerte azt az örök igazságot, hogy az ember nem a saját ereje alapján, hanem Isten kegyelme folytán üdvözülhet.

Bányai László

Walter Brueggemann: *A hit a zsoltárok könyvében*

Ford: Görgey Etelka. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest 2008. 100 old.

A Zsoltárok könyve teológiai, lelki-gondozói és liturgiai erőforrást nyújtott alkalmas és alkalmatlan időkben, s évszázadokon át segítséget nyújtott a hívek számára, akik éppen a zsoltárok által kaptak választ létfontosságú kérdéseikre. A zsoltárok a hitélet teljes skáláját felvonultatják az istendicséret magasságaitól a düh és a kétely mélységéig. De nem csupán Istennek címzett költemények és énekek. Felcsendül bennük Isten vigasztalása és öröme is. A hívő közösség meghallja belőlük Isten felséges szavát és megérti, hogy az élet egészét Isten uralma alá kell helyeznie.

A könyv szerzője egyik alapvető kérdésre keresi a választ: miként fogalmazzák meg a zsoltárok a hitet a hívő közösség számára, s hol érintkeznek a hétköznapi élet dinamikájával. Walter Brueggemann így fogalmaz: „...évszázadokon keresztül hívő nők és férfiak fordultak új-